[illegible]

[illegible]

وفیق خدای سخن آفرین تجلّی بخش مضامین نو رنگین

ساله هذا تصنیف منیف حضرت سلطان عالم و عالمیان اعاد الله ملکه و سلطنته مسمّی

جوهر عروض

۱۲۹۰ھ

بدار الحکومت کلکته محله متیابرج تاریخ هجدهم رجب المرجب سنه ۱۲۹۰ھ

در مطبع سلطانی باهتمام خانه زاد رئیس الدوله حلیه طبع پوشید

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعنایت خالق کون و مکان مالک انس و جان و بتائید ختم الرسل
باعث ہر جز و کل و بہ الطاف علی مرتضی و ید مجموع جہان و جہانیان
و ارکان زمان و زمانیان و از مراحم پنجتن پاک روحی فداک
و از اشفاق ائمہ ہدیٰ یازدہ تن با خدا و چہاردہ معصوم با فنون و
علوم ذرۂ بیمقدار دور از شہر و دیار ابن جنت مکان امجد علی شاہ

ولد فردوس منزل محمد علی شاہ واجد علی شاہ معزول اودہ بجور

سالم معہ قدیم و تازہ بلا زحاف ہر انچہ از عقل ناقص خود حاصل ساختہ

ہدیہ کاملان این فن میسازد و امید کہ از دعای خیر فراموش نفرمایند و

از بار این مشت کاہ سبکدوش نفرمایند بحر متدارک

کہتا ہوں میں تجھی میری جان اسکو سن	فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن

بحر متقارب

تقارب کی ارکان ہیں تو انہیں سن	فعولن فعولن فعولن فعولن

بحر رمل

میں رمل کی رکن کہتا ہوں میری جان تو انہیں سن	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

بحر ہزج

ہزج کی بحر پڑہتا ہوں کہ اب تقطیع اسکو سُن	مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

بحر رجز

بحر رجز کی رکن میں اب پہچان تو انکو سُن	مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

بحر کامل

مرا قصہ درد و الم کا تو ذرا گوش جان و جگر سی سُن	متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

بحر وافر

کہا یہ صنم بدل تجہی اب تو کر اسی کان سی سُن	مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن

از این جا دوگنی شروع شدند بحر طویل مرکب از بحر متقارب و بحر ہزج

تھا یہہ تو پڑہ اسکو میریجان تو اسکو سن	فعولن مفاعیلن فعولن مفاعیلن

بحر اول

مرکب از بحر ہزج و بحر متقارب مقلوب بحر طویل موسوم

با ایجاد اختری و سراج اختری

تو پڑہ اسکو میریجان لب لسی ذرا سن	مفاعیلن فعولن مفاعیلن فعولن

بحر مدید مرکب از بحر رمل و بحر متدارک

کہتا ہون تجھسی صنم ای میریجان اسکو سن	فاعلاتن فاعلن فاعلاتن فاعلن

بحر دوم

مرکب از بحر رمل و بحر متدارک مقلوب بحر مدید

موسوم بہ ورد اختری

میریجان تجھ اسی پڑہ دلمین رکھہ اسکو ہی سن	فاعلن فاعلاتن فاعلن فاعلاتن

بحر بسیط مرکب از بحر رجز و بحر متدارک

امیر سجان اسکو پڑہ دسی ذرا اسکو سُن	مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن

مرکب از بحر متدارک و بحر رجز مقلوب بحر بسیط موسوم به جستجوی اختر

اسکو پڑہ دسی ذرا امیر سجان تو اسکو سُن	فاعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن

بحر سریع مسدّس الاصل مرکب از بحر رجز و بحر منسرح

ایماہ رو تو ہمسی سُن مفعولات	مستفعلن مستفعلن مفعولات

مرکب از بحر منسرح و بحر رجز مقلوب بحر سریع موسوم به صنعت اختری

دلبر میری کہتا ہو یہین تو اسکو سُن	مفعولات مستفعلن مستفعلن

بحر خفیف مرکب از بحر رمل و بحر رجز

جانعالم تو اسکو پڑہ جان میرے اب دل سُنی	فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن مستفعلن

مرکب از بحر رجز و بحر رمل مقلوب بحر خفیف موسوم به آورده اختری

ای میری جان تو اسی پڑہ ولیسی ذرا اسکو بہی سُن	مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن

بحر منسرح مرکب از بحر رجز و بحر سریع

ای میری جان جانی میری اسکو بہی پڑہ دلبر تو سُن	مستفعلن مفعولات مستفعلن مفعولات

مرکب از بحر سریع و بحر رجز مقلوب بحر منسرح موسوم به طرز اختری

جانی میری ای میری جان دلبر تو پڑہ اسکو بہی سُن	مفعولات مستفعلن مفعولات مستفعلن

بحر مضارع مرکب از بحر ہزج

مری دلبر جان عاشق گلی لگجا پیاری تو سُن	مفاعیلن فاع لاتن مفاعیلن فاع لاتن

مرکب از بحر ہزج مقلوب بحر مضارع موسوم بہ تکاپوئی اختری

جان عاشق ہے دلبر پیاری تجھ پر اسی ہی سن	فاع لاتن مفاعیلن فاع لاتن مفاعیلن

بحر مجتث مرکب از بحر رجز و بحر رمل

امیر جان تجھ جان من دلسی ہی سن	مستفعلن مس تفع لن فاعلاتن

مرکب از بحر رمل و بحر رجز مقلوب بحر مجتث موسوم بہ عجوبۂ اختری

دلسی ہی پر امیر جان تجھ جانی سن	فاع لاتن مستفعلن مس تفع لن

بحر مقتضب مرکب از بحر رجز و بحر سریع

دلبر میری لگجا گلی پیاری میر جانی ہو	مفعولات مستفعلن مفعولات مفعولات

مرکب از بحر سریع و بحر رجز مقلوب بحر مقتضب موسوم بہ فکر اختری

دلبر میری جانی پیری ای میری جان ہمسے بچ لو | مفعولات مفعولات مستفعلن مفعولات

بحر قریب مرکب از بحر مضارع و بحر ہزج

اری دلبر مری پیاری مجھسی تو سن | مفاعیلن مفاعیلن فاع لاتن

بحر مشاکل مرکب از بحر مضارع و بحر ہزج مقلوب بحر قریب

مجھسی بچ لو مری جانی یہی ہی دھن | فاع لاتن مفاعیلن مفاعیلن

بحر جدید مرکب از بحر خفیف و بحر رمل

بینی تجھسی کہدیا ہی تو مجھسی سن | فاعلاتن فاعلاتن مس تفع لن

مرکب از بحر رمل و بحر خفیف مقلوب بحر جدید موسوم بہ تامل اختر

تو مجھسی مل اے پری رو میری جان سن | مس تفع لن فاعلات فاعلاتن

١

مرکب از بحر متقارب و بحر مدید موسوم به فرح اختری

مریجان کہتا ہون اریدل مجہسی سُن	فعولن فاعلن فعولن فاعلن

٢

عکس بحر فرح اختری موسوم به ترکیب اختری

کہتی ہین تجہی ہم میریجان اسی سُن	فاعلن فعولن فاعلن فعولن

٣

مرکب از بحر متقارب و بحر رجز موسوم به شجاع اختری

اریدل پڑہ تو اسی مریجان تو اسکو سُن	فعولن مستفعلن فعولن مستفعلن

٤

عکس بحر شجاع اختری موسوم به بحر اختری

ایجان من اسی پڑہ اچہی طرح اسی سُن	مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن

٥

مرکب از بحر متقارب و بحر رمل موسوم به جمال اختری

اریدل اسکو تو پڑہ مرجان اسکو سُن	فعولن فاعلاتن فعولن فاعلاتن

۱ عکس بحر جمال اختری موسوم بہ بندش اختری

ایمریجان اسی پڑہ جانعالم اسی سُن	فاعلاتن فعولن فاعلاتن فعولن

۲ مرکب از بحر متقارب و بحر کامل موسوم بہ یاد اختری

اسی پڑہ ذرا دلسی تو اریدل اسی آج سُن	فعولن متفاعلن فعولن متفاعلن

۳ عکس بحر یاد اختری موسوم بہ تصور اختری

ذرا دلسی تو اسی پڑہ تہ جانسی اب اسی سُن	متفاعلن فعولن متفاعلن فعولن

ازانجا اسمای تاریخی شروع شدند مرکب از بحر
۴ متقارب و بحر وافر موسوم باقتتاح قیصر

سنہ ۱۲۶۰ھ

اسی ہی پڑہ آج صنم مرجان اسی ہی تو سُن	فعولن مفاعلتن فعولن مفاعلتن

۱

علس بحر افتتاح قیصر موسوم بہ فخر قیصری زمزم منظور

سنہ ۱۲۹۰ سنہ ۱۲۹۰

اری مرجان اسی پڑہ گلسی ہی لگ اسی سُن	مفاعلتن فعولن مفاعلتن فعولن

۲

مرکب از بحر متقارب و بحر سریع موسوم بہ قیصر فرخی و حارس نظم

سنہ ۱۲۹۰ سنہ ۱۲۹۰

اسی پڑہ جانی دلبر مرجان پیاری بولو	فعولن مفعولات فعولن مفعولات

۳

علس بحر قیصر فرخی موسوم بہ ملاحظہ شاہ و معلومات متقارب

سنہ ۱۲۹۰ سنہ ۱۲۹۰

دلبر میری آہر آجانی میری اسی سُن	مفعولات فعولن مفعولات فعولن

۴

مرکب از بحر متدارک و بحر ہزج موسوم بہ آل ہجائی اختر و ستارہ تدارک

سنہ ۱۲۹۰ سنہ ۱۲۹۰

میر بحائج حورا الصنم اسی ہی سُن	فاعلن مفاعیلن فاعلن مفاعیلن

عکس بحر بال ہمای اختر موسوم بہ عہد اختری و حصار ناظم

سنہ ۱۲۹۰ھ سنہ ۱۲۹۰ھ

رُخ حور ایصنم اسی ہی پڑہ اسکو سُن	مفاعیلن فاعلن مفاعیلن فاعلن

مرکب از بحر رجز و بحر ہزج موسوم بہ بحر فرض و فصل فرخی

سنہ ۱۲۹۰ھ سنہ ۱۲۹۰ھ

کہتا ہو نہیں صنم تجہسی امیر یجان تو اسکو سُن	مستفعلن مفاعیلن مستفعلن مفاعیلن

عکس بحر فرض موسوم بہ رود عریض و تحسین خاقانی

سنہ ۱۲۹۰ھ سنہ ۱۲۹۰ھ

ادہر ہی آ ایجانجان اسی ہی پڑہ تو اسکو سُن	مفاعیلن مستفعلن مفاعیلن مستفعلن

مرکب از بحر رجز و بحر کامل موسوم بہ نعمت مستفعلن و مفتح خاقانی

سنہ ۱۲۹۰ھ سنہ ۱۲۹۰ھ

ایجانجان اسی لسی پڑہ رغبت ہی کرم یجان سُن	مستفعلن متفاعلن مستفعلن متفاعلن

عکس بحر نعمت مستفعلن موسوم بہ مستفعلن متصل و ممتحن خاقان

سنہ ۱۲۹۰ھ سنہ ۱۲۹۰ھ

اسی لسی پہ ایجانجان مجاں کہتی تو اسکو سُن	متفاعلن مستفعلن متفاعلن مستفعلن

۱

مرکب از بحر رجز و بحر وافر موسوم بہ پاسخ مفعولات و ہمدم اختر

سنہ ۱۲۹۰ھ

ایجانجان اسی بھی تو پڑہ دلبر مری اسی تو سُن	مستفعلن مفاعلتن مستفعلن مفاعلتن

۲

عکس بحر پاسخ مفعولات موسوم بہ خزانۂ مفعولات و اختر افزا

سنہ ۱۲۹۰ھ

اسی بھی تو پڑہ دلسی ذرا اگلی مرادل تو اسکو سُن	مفاعلتن مستفعلن مفاعلتن مستفعلن

۳

مرکب از بحر ہزج و بحر رمل موسوم بہ خازن فاعلاتن

سنہ ۱۲۹۰ھ

اری دلبر اسکو بھی پڑہ صنم ایجان اسکو تو سُن	مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فاعلاتن

۴

عکس بحر خازن فاعلاتن موسوم بہ تشریف فکر

سنہ ۱۲۹۰ھ

ای پیرو اسی بھی پڑہ جانمیری تو اسکو سُن	فاعلاتن مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن

۱

مرکب از بحر ہزج و بحر کامل موسوم بہ بہارستان شعرا

سنہ ۱۲۹۰ھ

سرافسر اسی آج پڑہ رخ خوشتر مرجان سن	مفاعیلن متفاعلن مفاعیلن متفاعلن

۲

عکس بحر بہارستان شعرا موسوم بہ رکن لفظی

سنہ ۱۳۰۰ھ

مرجان پڑہ اسی تو لب دلپسی بہہ گوہر چمن	متفاعلن مفاعیلن متفاعلن مفاعیلن

۳

مرکب از بحر ہزج و بحر وافر موسوم بہ خسرو ابیات

سنہ ۱۲۹۰ھ

اری خوش تر و تو اسکو بہی پڑہ اد دکہلا کہ کانو نسی سن	مفاعیلن مفاعلتن مفاعیلن مفاعلتن

۴

عکس بحر خسرو ابیات موسوم بہ لنگر نظم

سنہ ۱۲۹۰ھ

تو اسکو بہی پڑہ اری خوش تر و کہ ہو ٹہو نسی کہہ پر پڑہ سن	مفاعلتن مفاعیلن مفاعلتن مفاعیلن

۵

مرکب از بحر ہزج و بحر سریع موسوم بہ فلک نظم

سنہ ۱۲۹۰ھ

مریدلبر اسکو بہی پڑہ مرجانی موہسی بو لو	مفاعیلن مفعولات مفاعیلن مفعولات

عکس بحر فکر نظم موسوم بہ نظم منیر

چہرہ کہولو ادہر آؤ موہسی بو لو تو اید لُن	مفعولات مفاعیلن مفعولات مفاعیلن

مرکب از بحر رمل و بحر کامل موسوم بہ ریحان النظام

ایہی پیدل اسی ولسی پڑہ جانجانان مراقصہ سُن	فاعلاتن متفاعلن فاعلاتن متفاعلن

عکس بحر ریحان النظام موسوم بہ عروض پرداز

اسی ولسی پڑہ ایہی پیدل مراقصہ بہی تو اسی سُن	متفاعلن فاعلاتن متفاعلن فاعلاتن

مرکب از بحر رمل و بحر وافر موسوم بہ دُرّ عروضی

جان اختر تو اسکو بہی پیچ درج سلطان اسکو بہی سُن	فاعلاتن مفاعلتن فاعلاتن مفاعلتن

۱ عکس بحر دُرّ عروضی موسوم بہ متّصلِ مخفی
سنہ ۱۲۹۰ھ

تو اسکو بھی پڑہ جانعالم اوبسی فقیرا اسکو بھی سُن	مفاعلتن فاعلاتن مفاعلتن فاعلاتن

۲ مرکب از بحر رمل و بحر سریع موسوم بہ خُلقِ متّصل
سنہ ۱۲۹۰ھ

جانعالم دلبر میری پیاری اختر مو ہسی بولو	فاعلاتن مفعولات فاعلاتن مفعولات

۳ عکس بحر خُلقِ متّصل موسوم بہ جمائلِ اختر
سنہ ۱۲۹۰ھ

جانی اختر اسکو بھی پڑہ جانعالم اب اسی سُن	مفعولات فاعلن مفعولات فاعلن

۴ مرکب از بحر کامل و بحر وافر موسوم بہ تدارکِ خداوند
سنہ ۱۲۹۰ھ

کہانیے تجہی مریجان ذرا مکانوبسی ہمارے بھی سُن	متفاعلن مفاعلتن متفاعلن مفاعلتن

۵ عکس بحر تدارکِ خداوند موسوم بہ شفقتِ قیصری
سنہ ۱۲۹۰ھ

تجھی مرے جان کہا مینی یہہ کسی میری یہی کہانی سُن	مفاعلتن متفاعلن مفاعلتن متفاعلن

مرکب از بحر کامل و بحر سریع موسوم بہ درخشندہ اصول

سنہ ۱۲۹۰ھ

مرے جان جان دلبر میری اسی آج پڑہ مونہہ سی بولو	متفاعلن مفعولات متفاعلن مفعولات

عکس بحر درخشندہ اصول موسوم بہ رُکن عظیم

سنہ ۱۲۹۰ھ

اختر میری اسی آج پڑہنے جا بولو مری مونہی سی سُن	مفعولات متفاعلن مفعولات متفاعلن

مرکب از بحر وافر و بحر سریع موسوم بہ ضُمّر منفصل

سنہ ۱۲۹۰ھ

اے دل خوش جانِ عالم مرید و جان مونہہ سی بولو	مفاعلتن مفعولات مفاعلتن مفعولات

عکس بحر ضُمّر منفصل موسوم بہ رُشتہ تدارک

سنہ ۱۲۹۰ھ

جانِ عالم اسی تو پڑہ دلبر میری اسی ہی تو سُن	مفعولات مفاعلتن مفعولات مفاعلتن

فقط از یک رکن آخر بحر سریع ترکیب داده شد

موسوم بحر من قیصر

دلبر میری جا پیاری صدقی تیری موہنی بولو		مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات

فقط از وتد مفروق مرکب کرده شد موسوم به گوشوارهٔ خاقان

توجان کن   تفعلن

تمام شد

۳۷۷۸۰

DUE DATE

ع ج ۲۰۹ ۱۹۱۵۲۳۴

DATE	NO.	DATE	NO.